

Cseh Károly

Jóslatos

Miskolci sorok,
télelőn

András napon
kései fényben vonuló
kései lombok
el-elzörrenő villamosok

rээрősen
csak egy-egy galambraj
lebben le
a téren holdalló
kifli-, kenyérdarabokra

mielőtt jóslatos köd
kezd morzsállani már
párnás árnyak alá
rejtett tócsák tükreire

feltámad
lassan
a szél is

sápatag-szürke
tél eleji

hidegével
leng
a kilátótorony

ahogy intőn felemelt ujj
rezzen
újra meg újra

2006. november 30.

Cseh Károly

Ezüst iránytű

Földön is égé, égen is földé:
 tudja kötődését
 a temető közepén
 sárgálló kápolna
 keresztje hegyén
 lebegőn
 az ezüstös ökörnyál,
 míg idelent
 a halottak
 szentjánosbogarával
 virraszt
 az odaáti örök nyár.

Csendes fehér

Hó helyett kósza autólámpák
 meszelnek fehérre
 most minden utat

Szenteste nességé halkulva jár át
 a városban. Dérbe
 pólyált gallyukat

felszikráztatják mindenütt a fák:
 csendes csillagszórók,
 nincs sercegésük.

Némulj el te is, akár a világ,
 s hírt hallhatsz a hóról,
 mely zürmöl és süt

már valahol. Itt csak a hold – utcák
 fölött járó óra –
 ragyog teljében.

De lágy a fénye, s áldottan hull rád,
 mint csöpp kántálókra
 a pelyhek régen.

1 9 9 9. a u g u s z t u s 1 1.

Akár áthevült kocsik a sztrádát
 – aszfaltra szórt szentjánosbogárkák –
 csillagok töltik déli egünket,
 kakas rikolt egy jaj, elveszünk!-et;
 s apokalipszis lázában égve,
 tücskök szava csap át földzengésbe

*Antal Attila***Pillanatok**

Majd egy ablak
tükrösen villanva becsapódik

s a hirtelen támadt májusi szél
elnémítja a park rigóit

majd július dele üt
melledre izzó billogot

s a kapualjban hol megpihensz
vén lelkek árnya suhog

majd arra eszmélsz hogy november csipkés
katedrális havaz köréd...

s mindegyik pillanat jel lesz amit csak
te érthetsz... és valaki még

Avar

A faszor harang belseje
avarsengéssel tele:
mementóval mely múltba von...

s avarok lépnek az avaron
ruhájuk tele dísszel

a szájuk avarízzel
s míg lehelik áhitattal
szél támad sírva nyargal
nyomán varjak csapongnak
végét járja a korszak...

s ők csak nézik hogy kavarul
– felül vérszín rőt alul –
az avar köröttük ... s hogy száll
a porrá lett régi oltár

Bodrog menti nyár

(A Bodrog melléke az Árpád-korban
királynői birtok volt)

Kuklay Antalnak

Ne zúgolódj ha szomszédod
géppel nyír füvet
ha bög láncfűrészre hogy cseng
tőle a füled

kövesd a múlt árterébe
távolodó gémet
repülj szárny-árnyékként vissza
vagy úgy nyolcszáz évet

s királynőt látsz birtokára
jönni színes néppel
csillog a sok testőrsisak
az űrnőn az ékszer

lovaik fújva lábóják
a zümmögő csöndet
(a pataki útra térve
majd feldübörögnek)

mögöttük sás visszahajlik
letört fű kinő
pulzál magára maradva
tovább az idő

Bálint Péter

Zónák, intimek és áthághatatlanok

(regényrészlet)

És ahogy a fürdőszobából felfrissülve mentem a belsőn udvarra néző, félhomályos ebédlőbe, ahol az ütött-kopott kárpitú fotelben görnyedten ülő s riadt tekintetű anyámat néztem, aki elcsigázottságomat és számára érthetetlen fürdővételemet a lappangó betegség kezdetének tartotta, eszembe jutott a helyi művészek alkotásaiból tárlatot szervező fiatalasszony, az én Annám. Maga is idegen testszagtól átítatódva ment haza, mert a szállodában, ahol első alkalommal adóztunk féktelen vágyainknak, nem lévén fürdő vagy zuhanyzó az olcsó kis szobában, csak a folyosón egy közös, szutykos és hűgyszagú mellékhelyiség, benne repedezett kagyló, papírfecnikkel s vattával telt műanyag szemetes, képtelen volt megtisztítani magát.

Az ölekezést követően, halk pihegését és saját zihálásomat hallgattam, mint tavaszi kertben a párkereső rigók trillázását, s eközben a vékony falakon túlról más alkalmi párok járandóság feletti vitája, szánalmas veszekedése szűrődött át: „...még nem közöltem a nejemmel...”, „de hát hónapok óta ígéreted, kedvesem, hogy megbeszéled vele...”, „...ne sürgess, kérlek, ne rontsuk el ezeket a ritka alkalmakat szánalmas vitatkozásokkal...” „óh, lásd be, a házasságod szánalmas, és a gyengeséged szánalmas, én így nem akarom tovább folytatni”, s az emelkedett párbeszédet átszötte egy másik szobából hallatszó Verdi-opera, a Tosca ismerős dallamvilága, mely az érzékiségnek különös bájt adott. Az egész jelenet, hogy kedvesemmel egy szállodai szobában ölelkezem, a szomszéd szobában jelenetet rendez egy türelmetlen kedves, egy másik szobában Verdi operájára történik valamifajta láthatatlan történet, filmszerűvé vált, Fellini optikájából látva a csalás báját. Anna elnyújtózott az ágyon; szégyenkezés nélkül kinyújtotta két karját, egészen az ágytámláig, karcsú bokájából indítva a mozdulatot, lábfejével körzött majd megfeszítette az inakat, életörömet sugárzón felsóhajtott, s köntörfalazás nélkül jegyezte meg, „Magammal viszlek haza, ágyékomban őrizve nedvedet, hogy éjjel is, amikor álmodom, azt érzem, veled vagyok, s ha felriadok, a senki máséval össze nem téveszthető szagod valóban velem lesz, az ölemben hordozlak, éjjel-nappal”, jegyezte meg halkán és örömmel. Az én megtisztulási vágyam és az ő magába rejtési vágya közötti különbség mára világossá lett előttem. Én talán valóban egyszeri kalandnak véltem légyottunkat, minek árulkodó nyomait igyekeztem hamarjában lemosni, s ha más nem, éppen ez a lefürdés, a nyomok lemosása, láthatatlanná tétele leplezte le álszent voltomat. Lemosni a szégyent, a mások által ránk hordott, fröcskölt mocskot, rágalmat, sarat szokás; szerezcent mosdatni korrupt politikusok, csalásban részt vevő, tisztességtelenül meggazda-

godott, gátlástalan sikerlovagok szoktak; s mint tudjuk, elnyomott népek szokták lemosni a diktátorok, megszállók áldásosnak éppen nem nevezhető gyalázatát. Anna viszont nedveimen keresztül az egész lényemet szerette volna magában felfogni, mint azok az asszonyok, akik képtelenek lévén teherbe esni a férjüktől, az ölelkezés után mozdulatlanul fekvé ágyukon, még órákig őrizgetik ágyékukban a szeretőjük magját, s azért fohászkodnak, hogy megfogjanak, és áldást kapjanak az áldásosnak éppen nem nevezhető tettükre. „Fa vagyok, galagonya, izzó galagonya, belőled, a táptalajból szívom az életnedveket, sókat, általad létezem és izzok. Őszi éjjel izzik a galagonya, izzik a galagonya...”. S mivel magam is kései gyermek voltam – anyám már egészen kétségbe esett, hogy nem lehet természetes módon gyermeke, s több szakorvosnál is megfordult, apám pedig az orrát lógatta, hogy fiú utód nélkül kihál a családi név, ami számára maga volt a botrány, váratlan megfogásom pedig csodaszámba ment, s örömeiben apám egy jelentős summát adott nagyapám gyülekezetének –, megértettem Anna felfogó gesztusát, éppen abban a korban volt, amikor szeretett volna megfoganni. „Fogantatott a Szentlélektől, született Szűz Máriától”, lebbent át agyamon lelkipásztorom egyik sikeresen agyamba ojtott szövegrészlete, mely felidézte bennem azt a sok-sok Jézusról készített filmet, melyek Máriája és az én Annám között, legalábbis egy időben, párhuzamot véltem fölfedezni. Erről egyetlen szót sem ejtett, én pedig a legnagyobb nyugalommal támasztottam magot benne. „Áronnak vesszeje megvirágozék”, hallottam a zsoltárt, bizonyos alkalmakkor, a csöndet kitöltötte agyamban a zene, egyházi, vokális, szimfonikus és népzene egyaránt. „Felnőtt asszonyként talán tud védekezni egy nem kívánt terhesség eshetősége ellen, mármint hogy tőlem legyen gyermeke”, gondoltam, ami kisebbfajta botrány lett volna a családomban, arról persze én nem mertem szót sem ejteni, hogy vágytam Annától egy gyermekre, úgy véltem, egy tőle megfogható gyermekben újra szárba szökhetnék, s hajtásom életerős lenne, domboldalakon lefutó viharos szélnek ellenálló büszke hajtás. Talán, utólag belegondolva, vesszőm felvirágzása csoda lett volna az ő családjában, ugyanis férje végtelen önzősége és hisztérikus természete okán egyáltalán nem szorgalmazta, hogy a közeljövőben gyermekük legyen, mintha az ő hajtása, vélhetette, elszívná erejét, tápsóit, vadhajtás volna, melyet tőből kell lemetszeni, mint tavasszal a földből előszökkenő meggyfahajtásokat.

Anna egyébként is úgy maradt meg emlékeimben, mint egy szimbolikus kehely, amely felfog és befogad. „Az egyes festményeken, a Giorgione és Tiziano festette képen látható Vénusz-ábrázolások, a szüzesség és érettség, a bimbózás és kinyílás, az éteri és evilági, a vágyakozás és kielégülés, az antik eszményítés és reneszánsz burjánzás kettősségét mutatják. Ám ezen ábrázolásokkal ellentétben Monet Olympiája, Renoir és Degas fürdőző nőalakjai nagyon is hús-vér asszonyok, akik életvidámságot, derűt, földhöz kötöttséget, vérbő vágyakozást sugároznak, s fittyet hánynak az antik pózolásnak, a kínosan őrzött rendnek, ekként adva vissza

a női test méltóságát, kehelyszerűségét, amire olykor egy-egy változaton a kancsó, korsó, vagy virágcsokor utal”, magyaráztam szemérmesen piruló, a bimbózásból éppen ki- és megnyílás állapotába átlépő nőhallgatóimnak, és a lányság átváltozásának jeleit éberén fürkésző, Koréságukat értelmezni szándékozó fiúknak. A szemináriumi teremben, melynek két oldalán, a földtől a plafonig érő üveges szekrényekben papírborítójú kézikönyvek, bőrkötésű század eleji kiadványok, fóliázott ritkaságok, idegen nyelvű különlenyomatok sorjáznak; középen, hosszanti irányban, asztalok feszülnek egymásnak, mellettük kissé különc, feltűnő, hivalkodó, szándékoltan szegényes vagy éppen a nagyszülők divatját követő öltözetű hallgatók jegyzetelnek, gondolataikba merülnek, szóváltásba keverednek, divatos kifejezéssel élve diskurzust folytatnak, s én mindezt olykor kívülről, olykor felülről látom. A könyvszekrény üvegében arcok tükröződnek, profilból, metszetek, az arany metszés szabályait könnyű elmagyarázni, felismerni sokkal nehezebb a hallgatók részéről. „A matematika a felismerés tudománya, a megoldási lehetőségek, a gyors, az elegáns és bonyolult összefüggések felismerése látást, rálátást igényel”, ismételte unos-untalan a gimnáziumi matematikatanárnő, aki, hogy mégsem rendelkezett a rá- és belátás képességével, onnan gyanítottuk, hogy ha a füzetében lévő megoldástól eltérő megoldást vázolt föl valamelyik jobb képességű osztálytársam, a belátására haladékat kért, s otthon, az egyetemi matematikaprofesszor férjével ellenőriztette a megoldás helyességét. Abban az elit-gimnáziumban, melyekben végeztem, számos professzorné és klinikai doktor felesége oktatott, olyasfajta színekúra volt a számukra, ahonnan ki sem lehetett volna robbantani őket, Gide szavával első osztályú menetjegyet váltottak a mennyországba.

Az egyik gesztenyebarna hajú lány, mandulaszemű, nyakába kötött barna arab sál, rajta széttárt szárnyú sárga lepke, kitűző, fitos orrát felhúzza rajzolgat jegyzetlapja szélére, mintha maga is egy lehetséges Vénusz-változatot vázolna föl, emlékeztetőül; az emlékezetembe vésem a pillanatot, amikor a mellette ülő fiú közel hajol hozzá, s mint szender a flox virágából a port, parfümjének illatát szívja magába látható élvezettel, suttog neki valamit, mialatt Toulouse-Lautrec táncosnőkről készített rajzairól beszélek, a kávéházi jelenetekről, a Moulin Rouge deszkáin lábukat emelgető lányokról, s azon tűnődöm, hogy kávézni hívja-e meg, vagy az aktok intim zónáira való utalásaival akarja zavarba hozni a lányt. „Trükkök, a csábítás apró, aljas, de olykor célravezető trükkjei; zavarba hozni a másikat és várni; a túl szemérmes lányok reakciójából következtetni lehet ellenállásuk fokára, a csábítás mesterségének bizonyos fokára jutott férfi, a nők szeméből olvas, a kisu-gárzás reményt kelt...”, morfondírozok magamban. Egy album váratlanul nagyot dübben a parkettán, „elnézést kérek, professzor úr, az ügyetlenségemért, jaj, istenem, de szeleburdi vagyok”, s a fészkekben szüleiket féltéken váró madárfiókák remegésével rám tekintő diáklány segítségére siet egy nyakigláb kamasz, „pancser, azért jó hecc volt!”, s fölemeli az aktalbumot, a keze fején is túlérő pulóvere ujjá-

val leporolja, teátrális gesztusokkal, ráfúj az értékes kötetre, melyből a példáimat hozom a hallgatóságom számára. „Hagyja, kérem, semmiség! – mondom –, A szeptember vége mindig a vénasszonyok nyarára jellemző meleget hozza, bizsergető meleget, szőlőszagot, szüreti mustszagot, ezen a hétvégen is meleget ígér a meteorológus, bár tévedni szoktak, a nejem kertészkedni akar, én talán olvasok a nyugszékben”, gondoltam, amíg ők ketten szerencsétlenkedtek. A borvidék, nekem, alföldi születésűnek, maga volt a titokzatosság, a varázslat, a bor által és a borban létezés ismeretlen létformája, s noha gyermekként is láttam falusi szüretet, amikor a gazdák egy-egy hektár, vagy csupán néhány sor otelló szőlőt megszedtek, a tőkét megszabadították termésétől, és a férfiak hátukra vetett puttonyukban hordták a lovasszekéren elhelyezett óriás dongahordóba a fürtöket, „gazda, volt, ahol már ittunk is”, „az a szomszédban volt” incselkedtek jókedvűen, mégsem éreztem azt az emelkedettséget, átszellemültséget, nemes tiszteletet, mint a tokaji borpincékben, az évtizedes penészfoltok és jellegzetes formájú aszúsüvegekben érő aranyszínű nedűk láttán. A Hegyalja dombjainak déli lankáin futó tőkesorok, a tufa fölötti sovány földréteg, a napfényzuhany, az évszázados megfigyelés, alázatos bornemesítés, évente megismétlődő fajta házasítás bennem a valamikori szerzetesek vegykonyhájában történő „aranycsinálási-lázt” elevenítette meg, s a név, a hozzátapadó történelmi hagyománnyal, olyasfajta nemességet sugárzott, melyben magam is részesedni kívántam, hiúságomat kielégítendő, vettem egy borpincét, hogy egy legyek, ahogy Márai mondja, a tisztességes falusi emberek között, akik semmit sem tudnak városi múltamról. A tokaji bor érzékisége és a tokaji név nemessége a létezés egy magasabb szintjére emelt, s ha eladdig kancsó számra ittam az olcsó homoki borokat vagy az erősen csersavas egri vöröseket, az érzékiség és nemesség tudatában megtanultam poharazgatni, másfajta mércével befogadni az élvezetet, és megtanultam beszélni az élvezet befogadásának és átélésének újfajta módjáról.

„Kérdés, hogy az érzékiség, a testiség hangsúlyozása nem alacsonyítja-e le a nemiség szintjére a mitikus női létformát?”, fordult társaihoz egy hallgató, fémkertes szemüvege mögött idegesen repkedett a szempillája, mint a kertes házak falán függő üvegbura körül esti fényben a lepkék szoktak verdesni szárnyukkal, s félreérthetően a vele szemben ülő lányra nézett, kinek mélyen dekoltált pólója nagyon is a szemvonzó testiségét hangsúlyozta. A félreérthető tekintetre egy gyilkos tekintet volt a válasz, majd megvető végigmérés, utálkozás és megvetés, „ha az ember a tekintetével ölni tudna” suhant át agyamon a mondás, s elképedtem, sokadjára a nők egymásra fenekedésén, azon az ősi, ösztönös, kegyetlen, ha tetszik mitikus létharcán, melyet egymással vívnak a fajfenntartás égisze alatt. „A romlás korában vajon tartható-e, s ha igen, vajon meddig az eszményített szépség fogalma?” vetette oda foghegyről egy fiú, többet sejtetve olvasottságáról, mint amennyit eladdig bizonyított a szemináriumi órákon, s hogy isne tudtam volna,

hogy vitakészsége, provokatív megjegyzése csupán elfedni akarja mulasztását, sem Platon, sem Schlegel szövegeit nem olvasta, mintha az olvasásnak az áhítata, akárcsak a borivásé, semmit sem jelentene e nemzedék számára, hiszen életünk-ből nem csekély részt kell odaszánni a különböző szövegeknek és a borfajtáknak, hogy meg tudjuk különböztetni a feledhető, a tisztességest a legnemesebbtől, melynek élvezetéhez egyaránt hozzátartozik a lemondás, a mértékletesség és folyamatos önvizsgálat. „Óh, a hallgatók olykor nagyon kegyetlenek tudnak lenni egymással, sértőn támadnak, idéetlenkedve személyeskednek, felkészületlenül vagdalkoznak, s a dolgok végiggondolása helyett a könnyebb ellenállás irányába haladnak. A szövegekben nem látják a gondolkodás alappilléreit, szerkezetét és eleganciáját, csak az olvasandó és felejtendő penzumot...”, érveltem, amikor idősebb professzor társammal beszélgettem a folyosón. „Tudja, kolléga úr, a magam részéről, minék is tagadni, jobban szeretem a szorgalmas, megbízható, egy-egy témában elmélyülő hallgatókat, mint azokat a, némely kolléga által rendkívül tehetségesnek mondott, valójában kapkodó, felületes és irányíthatatlan egyéniségeket. Csínján a jelzőkkel! Az utóbbi fajtát egyszerűen nem vagy csak nehezen tudom követni, mivel nem egyszer kiszámíthatatlanok is, ugye. Megbízom egy feladattal, s egy másikkal hozakodik elő a következő szemináriumon, mert ahhoz, úgymond, nagyobb affinitása van... Én kérem, bocsásson meg érte a világ, a hallgatónak a teljesítőképeségére, megszerzett tudására vagyok kíváncsi, s nem az affinitására vagy a hóbortos ötleteire. Ez itt, ugye, nem ötletbörze, még ha sokan így is hiszik, hanem univerzitász”, mondta felháborodottan az ókori történelmet okító idősebb kollégám, s szemüvegét a homlokára tolta, a kulcscsomójával matatott felöltője jobb zsebében. „Hiába is szidják nekem a nagyhírű egyházi gimnáziumokat, ugye, bár sok mindenért lehetne hibáztatni az irányítóikat, egy kis álságosságért, hatalomhoz dörgölözésért, nem vitás, ellenben azt senki sem vitathatja, hogy alapos tudással engedték útnak a diákjaikat. A század elején a legkisebb erdélyi vagy felvidéki gimnáziumba is olyan tanárok, valódi egyéniségek kerültek okítani, akik kifogástalan stílusban és nem akármilyen erudícióval írott tudományos cikkek sorát publikálták a legrangosabb folyóiratokban. Nézze csak meg a mostaniakat! S hát a mai hallgatók nemhogy görögül, de még latinul sem tudnak, kérem szépen még a nyelvszakosok sem! Skandalum!”

Valamikor még jómagam is megfordultam szemináriumán, s azon csodálkozunk, hogy az a fajta kortalan férfi volt, akiről lassú, szinte sétáló járása, örökösen magába feledkezése és önmagával folytatott diskurálása, erősen kopaszodó homloka, választékos, ám fölényes humort sem nélkülöző előadásmódja, egy-két jellegzetes orr- és arcfintora okán nehezen lett volna megállapítható a pontos életkora. Holott akkoriban még negyvenéves sem lehetett. Éppen Baltazár bácsikámtól tudtam, hogy ez a háború után katedrához jutott nemzedék szinte egymással versengve idézett hosszú-hosszú bekezdéseket Homérosztól görögül, Vergiliustól

latinul; egyaránt jártasnak mutatkozott a filozófiában és vallásbölcseletben, geometriában és nyelvészetben, botanikában és művészettörténetben, a tudás maga volt a létezés számukra, a létezés egy nagyon is archaikus formája, amelyik bárhogyan is fordul, sekélyesedik, üresedik ki a világ, mindig is támpont lesz. „Tanuljunk gyorsan, szerezzünk három hónap alatt nyelvvizsgát, kommunikáljuk magunkat professzionális szinten, ettől hangos a sajtó. A műveltség érdektelenné vált, felesleges fényűzéssé, s újból a kolostori cellákba és egynehány tudós magánműhelyébe szorul vissza. Médiavilág, ingyen cirkusz és szüntelen hazudozás, önámítás, csoda, kérem, ha a tudásnak, műveltségnek nincs semmi becsülete, ha senki sem akar tanár lenni, csak milliomos, vagy a közszolga helyett közpénzeket eltulajdonító politikus?” mérgelődött az öreg ókorász, ahogy egykoron becéztük. A nemzedékéből legtöbben negyven esztendősen kész tanár volt, kész a fundamentumok és azok felhasználásának, összevetésének átadására, kész a közösség szolgálatára és mások ideáinak tiszteletben tartására. „Apámat bebörtönözték a papok melletti kiállása miatt. Az új rend hívei és örei a csuhásokat és az apácákat akarták megregulázni, az iskolákat elvenni, szocializálni, amit apám nem helyeselt, tudta, hogy a lebutítás következik. Kuss, az elítélt nem pofázik, szorul a nyakán a hurok, mondta egy smasszer a börtönben, amikor anyámmal látogatón voltunk nála, máig eleven bennem a kép, s hat év múltán láttam viszont az apámat. Megfélemlített anyámra hárult a két kamasz fiú eltartása, s mivel minden vagyonukat elvették, tandíjat kellett fizetni az egyházi iskolában, mégsem volt kérdés, hogy magam is a piaristáknál végezzek. Kitűnő tanuló voltam, s valahogy tandíjmentességet is kaptam. Érettségi után, mivelhogy megbízhatatlannak számítottam, egy gépállomáson dolgoztam, falun, két évet, így aztán munkásként vettek föl gépészmérnöknek, majd átjelentkeztem a bölcsészkarra. A hatvanas években, általános iskolában tanítottam természetföldrajzot és történelmet. Elhiheti, kolléga úr, felemelő élmény volt! Többen is tanítottunk abban az iskolában, száműzöttek és megfigyeltek, leprásként elkülönítettek. Egy végtelenül jámbor, emberséges igazgató felügyelete alá helyeztek, a nyugdíjaztatását várta, s a rólunk írt jelentéseit, mielőtt elküldte volna a megfelelő hivatalba, megmutatta nekünk. Múzeumban is dolgoztam, könyvtárban is, jókora kerülővel kerültem csak az itteni intézetbe. Sokáig hitetlenkedtem, hogy valaha is lehetséges lesz-e a számomra egyetemen okítani.” Unokaöccsétől tudom, aki felettem járt francia nyelvszakra, hogy kollégám életéből nem múltak el nyomtalanul a kitaszítottság és mellőzöttség évei. Olykor napokra bezárkózott dolgozószobájába, s nem adott semmiféle jelt magáról, pontosabban elzárkózása jelezte, hogy nem kíván érintkezni még a hitvesével sem, s hogy nagyobb nyomatékot adjon elzárkózásának, a három szobás lakásban krétával húzott egy demarkációs vonalat, még a hitvesének sem volt ajánlatos átlépni a kettéosztás demarkációs vonalát, sem a konyhában, sem a fürdőszobában, sem a nappaliban, mert elhatárolódását, megszólíthatatlansá-

gát halálosan komolyan vette. „Solus eris – hajtogatta mániákusan, a mániákus emberek hajthatatlanságával –, ezt kérem, komolyan kell venni, jogot formálok erre, senki se akarjon belépni a magányom terébe, személyességem zónájába”, figyelmeztette a határátlépőket, mert hiszen a zóna, a zónára osztás, a be- és elkerítés, a zónák közti átjárhatatlanság olyasfajta kifejezések voltak, melyek mélyen beleívódtak a kelet-európai emberek tudatába, s tudatták velük létezését határait, s azokat a mezsgyét, melyeket átlépve az életükkel kellett fizetni a határátlépési szándékukért és szabadságvágyukért. „Az ötvenes- hatvanas évek fordulóján, a falvakat járó újságíró kollégáktól hallottam, mondta Baltazár, nekem, később, hogy a parasztok százai lettek öngyilkosok a föld államosítása mellett kardoskodó agitátorok fondorlatos cselvetései, brutális bántalmazásai, éjszakai pogromjai s a földecskéjük elvesztése miatt. Ez nem volt hír, csak tény, elhallgatandó tény, ténylegesen a falusi emberek munkakedvéről és teljesítményéről tudósítottak a cenzorok felügyelete alatt a nap krónikásai. A földönfutóvá tett paraszttal együtt érző papok, tanítók, kisbírók ellenséggé váltak, aki nincs velünk, az ellenünk van szállóige értelmében, erről viszont tudósítottak, mert a hír egyben a megfenyítés eszköze volt”, meséltem az ókorász kollégának Baltazár mondatait. „Jómagam akkoriban Plutarkhoszt és Hésziodoszt olvastam, akkor alakítottam ki az első védelmi zónámat, intim és áthághatatlan zónámat, én a másfajta zónába zárt fogoly, s nyaranta visszajártam falura, szénaboglyában olvasni”, s jobb keze mutatóujjával megvakarta kopasz homlokát professzorom.

Emlékeim közt őrzöm egy feledhetetlen vizsgámat nála. Ötfős csoportban ültünk dolgozószobájában, ki-ki egy széken; könyvhalmok tornyosultak az ablak előtti íróasztalán, ógörög nagyszótár, Kerényi Károly német nyelven megjelent mitológiai művei, Frazer Aranyága angolul, a felkészülés alatt mögéjük bújt, megbújt, mintha egész életében búvópatakként kellene léteznie, a megbúvása maga volt a félelem, a mások helyetti szégyenkezés, az ókeresztényi rejtekezés egy modernkori példája. Az egyik fiú, valaha általános iskolai társam, jelentéktelen, ámde öntudatos, zavarbahozhatatlan jellem, pártkönyv a zakózsebben, a mitológiáról mint a hamis tudat formájáról értekezett, légből kapott mondatokban, összefüggéstelenül, s az én kollégám, a már akkoriban is kopaszodó professzor, sápadozva hümmögött, szemüvegét a gyöngyöző homlokára tolta, idegesen felém bökött, „folytassa, kolléga úr!”, s fejét bólogatva fogadta kiegészítéseimet, ellenvetéseimet és Kerényi Koré-ról írott kötetének értelmezését. „Jeles”, bökte ki, s fegyelmezetten vettem tudomásul, hogy a mitológiát gyanakvással, ellenséges érzülettel megközelítő társamnak jelest adott, majd a folyosón, mintegy magyarázatképpen mondta, „Csak nem képzeli, fiatalember, kérem, ugyan, hogy bajt hozok a fejemre, egy ilyen, ki fog rá emlékezni, magán kívül, hogy ennek a, jelest adtam, ellenben megúsztam egy feljelentést, éppen az ön Kerényi-értelmezése miatt, hivatalból meg kellett volna buktatnom, önt, mindazért, amit mondott. Egyébiránt úgyis tudják,

bizonyos helyen, mit is mondott, nyugodt lehet afelől, hogy számon tartják, amit mondott, s egy alkalommal az orra alá dörgölik a szavait, bizonyos határokat nem lehet csak úgy átlépni!”

Valami mély letargia és az utóbbi időben egyre gyakoribbá váló bosszúság lett úrrá rajtam a karszékemben ültömben. A derékfájdalmak, lábam zibbadása, gondolataim érthetetlen és fegyelmetlen elkalandozása, a haszontalan fecsegéssel szembeni türelmetlenségem, az előttem álló feladatok gyakori számbavétele és fölülrírása, az öregedésre irányították a figyelmemet. Sosem szüntem meg nyitott lenni hallgatóim véleményére, „higgyék el, kérem, nem tudnak olyan szemérmességet mondani, hogy egy-két átvezető mondattal helyre ne tegyem mondanivalójukat”, mondta az ókorász kollégám, egykori tanárom egyik szemináriumunkon. Örökösen helyre tenni kényszerültünk a hallgatóink tudatában megrögzült, képzeletüket bénító hazugságokat, „Kizökkent a világ, ó, kárhozat, hogy én születtem helyretolni azt!”, a történelmi, filozófiai, esztétikai, irodalmi hazugságokat, melyekkel az elévülhetetlen bűneiket, vérvádjaikat, internáló gazságaikat, áldozataikat arccal a földnek elvermelésüket, emberbutító elméleteiket elleplezni vágyók menteni akarták tetteiket, s az évtizedek alatt nem is akármilyen fokra jutottunk a helyzetétel gyakorlásában, arányosan a hazugságokat gyártók és örökösen felújítók teljesítményével.

S ha olykor akadt olyan hallgató, aki figyelmemet felkelteni iparkodott egy újonnan megjelent könyv iránt, egy lehetséges témát vázolt föl előttem, saját egykori betűfalásomra, kimeríthetetlennek hitt erőmre visszarévedve, egyetértő mosollyal, hálásan tekintettem rá, de már kezdtem sejteni, hogy a magam táplálta régi tempót nem bírom tartani, akár közel húsz esztendeje szimfonikus zenekarban trombitáját fúvó fúvós, képtelen vagyok bizonyos regiszterben megszólaltatni a hangszeremet, kitarítani a hangot és megtartani a tempót, noha ezt a tempóvesztést hiúság ezt nem engedte beismerni. „A fejemben megszólal a hang, de az ajkam, az ajkam és a tüdőm, a bagótól ziháló tüdőm, egyetlen szálát sem szabadna, nem engedelmeskedik, a saját szólamtársam panaszt be a zenekarvezetőnél, a dirigens pedig, kinek az évtizedek óta szólamtársam szintén besúgott, s akinek széles nyelvcsapással hízeleg, hogy a szólamvezetőségét megtartsa, holott neki is gondjai vannak a hangok képzésével, kitétt a zenekarból”, mondta egy zenész ismerősöm, akinek képessége multával a karrierje tört ketté, s ivásnak adta a fejét. „Másokkal is előfordul, mégsem tartja reménytelennek a jövőt, ha más nincs, elmegy tanítani, zeneiskolába, sosem volt kitarítása, magát siratta egész életében, most igazolva látja önsiratását, mulatságos és egyben száználmas, száználmas, hogy a családját bünteti, barátait okolja és önmagának feloldást ad, az italozás közben”, mondta egy zenésztársa, aki meghitt viszonyt ápolt hitvesével. Noha tudott e viszonyról, nemtudást színlelt, mert kifizetődő volt, esténként a másik fizette a kocsmaszámlát, s amíg lerészegedett, egykori tudásáról szónokolt, mestere volt az önsajnálatásról és önáltatásról szóló szónoklatoknak.

Az ötvenhez közeledve, a szépről egyre inkább a végletekig letisztult forma, a hi-
valkodásmentes egyszerűség, a dolog belsőjéből áradó nyugalom, a sejthető har-
mónia és érettség jutott az eszembe. Ám a belátás korát meghazudtolva, egyfajta
megfélékezhetetlenül rám törő vágyakozás kerített hatalmába, ha egy Renoir-féle
szirmait bontakoztató lány, érett fiatalnő közelébe kerültem. A bőröm lúdbőrözni
kezdett, akár a hidegrázás idején; szédültem, s olyasfajta gyengeséget éreztem vég-
tagjaimban szétterjedni, mint amilyet a reménytelennek tűnő erőfeszítéseimmel
szembesülve szoktam, az önfeladás idején, „elvesztem, veszett fejsze nyele, fejszé-
met vágtam, kemény fába, fába szorult féregként nyüszíték”; szédültem, akár egy
pohár jófajta szilvórium felhajtása után, „már egy-két pohárka is elég, hogy hülye
legyek, kötekedős, világgal perlekedő”. A kezemben az inak megfeszültek, görcsbe
rándultak, majd elernyedtek, s az ideges reszketés láthatóvá vált, ahogy rágyújtot-
tam a szivaromra, „a dohányzás halált és impotenciát okozhat; bűdös a szivarod;
a szar bűdös, a szivarnak illata van, mondta a nagyapám”, mondtam a feleségem-
nek, aki inkább csak védeni akarta az egészségemet, sem mint nyafogott volna a
füstfelhő miatt, már semmiért sem akart szemrehányást tenni nekem, „a szeretet
nem más, mint együtt megöregedni és megszokni a másik rigolyáit, mondta a
nagyapád”, emlékeztetett nagyapám bölcsességére. Öreges ízületi bántalmaknak
is felfogható volt reszketésem, „hulló nyárfalevél reszket az őszi szélfuvallatban,
a kökényt és a csipkebogyót megcsípte már a dér, a fenyőfák alatt és az elszáradt
fűben rizike gomba búvik”, hallgattam a nejem, amikor a hegyi ösvényen bandu-
koltunk, s felrémltet, látva kezében a pásztorbotot, a feje köré tekert sálat, nehogy
megfázzon, hogy harminc évvel ezelőtt is éppoly metaforákban beszélt, magam-
hoz húztam egy farakásnál, harminc évvel ezelőtt, és szenvedélyesen öleltem,
ahogy most Annát ölelem egykori ölelkezéseim emlékét felidézendő. „Ráfeszített-
tünk a lét forgó kerekére”, mondtam a nejemnek, s éppoly reszkető kézzel nyúltam
az inge alá, mint harminc évvel később az Annáé alá; „Szép a tavasz és szép a nyár
is, de szebb az őszi és legszebb a tél, annak, ki tűzhelyet, családot már végképp
másoknak remél”, mondta ő nekem fiatalkorunk józanodást serkentő versének
utolsó szakaszát, s képzeletben eljátszottuk a jövőnket. A józan gondolkodást, a
jól követhető érvelést és tudatos önfegyelmelést egyszeriben felváltotta a képzelet
szertelen játéka; láttam az érett fiatalasszonyt, tudtam, hogy megérinthetetlen,
hogy nem szabad megérintenem, eszembe sem juthat megérinteni, lelki szemeim
előtt mégis vitustáncot kezdett járni, vibrált körötte a levegő, magnetikus vonzal-
mával delejezett, Anna s megannyi másik, s mintha valamiféle kábítószert vett
volna be, légies könnyedséggel lépett ki öltözékéből, az ismétlődés révén mindig
más ruhadarabbal kezdve a vetkezést. Anna szédülete. A zónák csöndje, a tiltott
zónák határmezsgyéjén feszült, halálos csönd.

„A magam részéről, úgy hiszem, Rodin *Szép fegyverkovácsnéja* szebb, mint
Renoir akármelyik fürdőző nőalakja”, hallottam egy szerényen háttérbe húzódo

fiútól a szemináriumon. Az utóbbi időkben Ensor expresszionista festményei, a *Csontvázak a műteremben* és a *Melegedni vágyó csontvázak* látomásos világa, a széthullás, az enyészet, az önfelszámolás kegyetlen előrevetítése, tulajdon önmagunkra a halál birodalmából visszatekintés illúziótlansága, együttesen jelenítették meg azt a belső vívódást, melyet éjjelente átéltem. Ám a közelmúltban, ahogy a depresszióból kikerülő festő palettája meg- és kivilágosodik, Delvaux nagy műgonddal megkomponált, narcisztikus hajlamú mezítelen nőket megjelenítő, a bartóki concertók tónusát megszólaltató festményei háttérbe szorították Ensor szívszorító hatását, s fölidézték azt a bennem bujkáló érzékiséget, mely örökösen a lelkem mélyén honolt, örvényként magával rántott, s női végtagok vonaglását serkentette. „A diktatúra kialakulására jellemző, hogy a politikusok egyre kevesebbet foglalkoznak az emberek mentálhigiénéjével”, mondta pszichológus barátom, „az emberek ma túlélni igyekeznek, túlélési stratégia híján, sem a kormánynak, sem az embereknek nincs túlélési stratégiájuk, kevés mesét olvastak”; s mintha magam is túlélni igyekeztem volna az öregedés okozta szorongásokat, belevetettem magam az olykor kies, klasszikus tájban magukat mutogató fiatal nők, máskor filmbeli díszletek: ókori épületek közt, márvánnyal kövezett utcákon hívogató nők álombéli jelenetébe, hogy Delvaux driádjainak érzéki szépségében fölolvadjak, s megvilágosodjak.

Részlet a szerző készülő Hangok című regényéből.

Juhász Csilla illusztrációja

Dénes László

Burok

Egyszer majd égbe zúdul vissza minden zápor,
Agyó, a horizontra költözik a tábor
Váradról, hol nem dallják már levét a hegynek,
Se ezreknek, se százaknak, se ama egynek.

Egyszer majd végtelenre állítom a filmet,
S addig pereg a legutolsó kocka, míglen
A legeslegfájdalmasabb, kínzó hiányok
El nem hervadtak, mint a szomjazó virágok.

Egyszer majd megírom a legvégső szonettet,
Afféle búcsúzó, lágyan ölt, modernet,
S megbántom minden, kit valaha is szerettem,
Magamra maradvá magammal, csak mi ketten.

Suta szonett

Kinek három perce sincs százezerből,
ki fontoskodva tetszeleg a placcon,
hogy miljom tonna léhát learasson,
keresheted. Magaddal kergetőzől.

Szorítja torkod s gyúri lepedődet
a felismerés: megfogant az átok.
Kezét fogod, de lelkét nem találod,
csak kérdéseket, égre meredőket.

A bizalomnak hányszor állítsz szobrot?
Meddig hiszed, hogy minden elhihető?
Hol ér véget a rózsaszín keringő?

Foszladékból köttetett, hát szétbomlott,
S nem hagyott kitörölhetetlen foltot.
Ha végül mégis, tán elkendőzhető.

Szűk Balázs

Elfordulok...

Elfordulok, hogy ne lásd
a férfikönnyet, a lassan
haladó fájdalmat, itt fönn,
Istentől és a szerelemtől távol,
a katedrális fagyott keresztjébe kapaszkodva,
mit csipkés szavakból neked
egy évszázadnyi évben emeltem
óvatos kalandorként,
boldogan lassítva az időt, mit
veled tölthettem puha kötelékben.
A kereszt már kihalásig kezem, a
vér sírva csurog a tetőn, s
nézek felfelé Istent keresve,
s te zuhanásnyi mélyen szatyrokkal
megrakodva lépdelsz megszokottan,
mindig egyedül, a bevásárlásból
otthonod felé.
Utánad zuhannék, s illatodhoz
szegődve beosonnék a nyitva felejtett ajtón,
hogy lássam utoljára mint pakolod
a hűtőbe a tejet és a sört,
teszed a pakli dohányt a pipa mellé,
hogyan tűnődsz az asztalhoz roskadva,
hogy ez a nap is meglopta
valaha könnyű lépteid, hogyan
olvasod fel századszor is békülékenyen
fiadnak a parázsló táltos meséjét, s
hogyan alszol el ruhástól az
ágyra dőlve a sárga
és magányos lámpa fényénél,
mint a napraforgó az éjszaka köntösében.
De mit is tehetnék itt fönn
Isten és te közötted, hisz
csak ennyi volt: valami szép, valami
fojtogató ünnepi eukaliptusz-füst
a Végső Álom előtt, mit
félve nekem odaadtál eltűnő Önmagadból.

Szűk Balázs

Sóhajok hídja

Szegecs –szemein folyik végig az emlékvesztett eső,
marja az októberi víz a rozsdás huzalokat,
a hat emeletnyi magas vétlen testet,
amely karneváli betoncipőben áll és figyel a várost,
ki nem érti, hogy ez itt a sóhajok hídja
mindenkinek egy pillanatra, Istentől kapottan.
Áll és megszólalni készül, mint
egy óriás őr a Walhallából, a
köd és a glóriázott tornyok fölött,
s néha a zajos szélben elfordul
számozott albatroszszárnyaival,
mint egy kétezer éves feszület, miközben
a Hold ezüstben ég, s a szabadságharcos
dundi felhők hidegen rajzanak.
Fehér dobozban – szárnyai alatt –
ott dohog az én lassuló szívem,
kulcsolt ujjaink elmondták, mit
tenni nem mertünk szemérmesen,
s már hófehér idő lettél gyönyörűen...
Megszán Walhalla őre, amikor
rám köszön harmadik emeleti üvegodúmban, s
együtt fordul két kitárt karunk a
lépcsős, meredek utca felé, mely
titkolt otthonodnak fut; a rejtett
kert felé, amely nevetésed mediterrán
illatát lebegteti; a nyújtózkodó
szoba felé, hol néha, mint
tündér-tóban, meghallod az ismerős
csobbanásokat: kérlelő sóhajaimat
a feketébe öltözött város felett...

Fecske Csaba

A szenvedő Anyegin

a hullámpocakos Néva fut
mint dolga után Anyegin
kiből másoknak csak morzsa jut
és hosszan nem ízlelhet íny
a sors kegyeltje ő mondanám
ha rávinne a szívem és a szám
hiszen megvolt a keresztje
néki is s holtig cipelte
ifjúság lángoló szerelmek
tűzéből csak hamu marad
föl se kelt már lemegy nap
a boldog percek elszelelnek
célt érni minden úgy siet
kifacsart citrom lesz szived

barátját gyászolja Anyegin
bárcsak nyugalmat találna
nyílként remeg szívében a kín
rávetül Lenzkij nagy árnya

kéklík az ödémás őszi hold
újra él és fáj most ami volt
talán az ördög csalta törbe
legjobb barátját megölte
fölmerül előtte Tatjana
alakja indul feléje
egy lépés csak hogy elérje
s rájön hogy megrézfálta álma
megcsalta sok hiú remény
mind mást ígért az elején

úgy fáj hogy lázas ifjúsága
sötét árnyékként elsuhan
súlyos tettének nagy az ára
élhetne vígan boldogan
szép hitvesével otthonában
nem kivert kutyaként magányban
ne mondd hogy megérdemelte
sebzetten vergődik lelke

Kevesebb vagyok

mágnesként rántottál magadhoz
a semmiből gyönyörűség volt a
drasztikus találkozás jó volt tudni
a legegyszerűbbet létezel érzéseim
bútorozták be az üresen kongó időt
otthon voltam veled a világban

voltunk elmém kriptaként őrzi
a mumifikálódott múltat szomorúan
konstatálom veled is kevesebb vagyok
már saját síremléked lettél kegyhely
magam maradtam tülekedő emlékek
élik el előlem az életem

Oláh András

relikviák

1. náthás reggelek

egyszer megtagadtalak
most várom jogerős ítéletedet
bár tudom: egy náthás reggelen
nélkülem ébredsz majd te is...

2. vigyél valamit

rég levedlettem magamról
megcsúszott együvé-tartozásunkat
a hideg ablaküveghez nyomom arcomat
bekötött szemmel játszom a maradék idővel
– már semmi sincs a helyén
a nap dadogó rézvöröse sem...
a számban lopott körte íze
körben néma tűzfalak
mégis arra kérlek: vigyél magaddal
valamit belőlem ha átléped
a körénk növvő tetszhalott éveket

3. vérzünk

langyosan fut végig a kés éle
a megskalpolt álmokon

elszökni vágyunk másik lelkünk elől
– megspórolni a cirógató szavakat...

a haldokló emlékeknek
nincs ismertetőjelük

4. haláltusa

ma kiestek fészükéből az álmok

Magolcsay Nagy Gábor

<hétfők térde alá>

gyergyói töredék

hétfők térde alá
égő pántlikák a havon lépteid
nyomában erikafák csatárlánca
árnyékkod lefogja
és a kerítésen túl
valaki jobban ismeri nyelvedet
ezt a víztömegüvöltést ezt az asztalhoz intést
ezt a negyed négykor
még a sziklakert kapuján fátyolgó
nyugati szelet
megfordítja bennem a magány fosztóképzetét
aztán rád talál
amint a negyedik kanopust
parabolánk hamvvedrét
a nyár elé kiteszed és túllépsz
a harmadik napon a
hol az igazság
emésztényere halálórája összeforr
ave homousion
a harmadik napon fölszedem
jóságod törmelékeit

Elhangzott a Parnasszus 2007-es szentendrei műhelytalálkozóján.